

▲ نجم‌الدین اربکان (۲۰۱۱-۱۹۲۶) نخست‌وزیر سابق ترکیه و بنیانگذار گروه هشت است. او در ۲۷ فوریه سال ۲۰۱۱ در سن ۸۴ سالگی بر اثر نارسایی قلبی درگذشت.

▲ احمد نجیب فاضل (۱۹۸۳-۱۹۰۴) شاعر، روزنامه‌نگار و نظریه‌پرداز اسلامی بود که در ۱۹۸۳ میلادی در سن ۷۸ سالگی درگذشت.

راه اسلام‌گرایی ترک در نتیجه رابطه آن با جهانی شدن و نتولیرالیسم و تجربه به دست آمده از آن شکل گرفت و در مقابل گفتمان جهانی-نتولیرال ویژگی انتقادی دارد. این دوره که درست پس از کودتای نافرجام ۱۵ جولای ۲۰۱۶ آغاز شد تا امروز ادامه دارد.

در اوایل دهه نود، تحت تأثیر گفتمان مسلط سرمایه‌داری-نتولیرال اقتصاد بازار، فرهنگ تساهل و نسبیت‌گرایی فرهنگی، کثرت‌گرایی اجتماعی و دولت حداقلی به عنوان الگو به تمام جهان ارائه شد. به موازات آن، اسلام‌گرایان ترک نیز شروع به نقد و بازسازی افکار خود با معیارهای پارادایم غالب کرده‌اند.

به عبارت دیگر، پایان جهان دوقطبی، از بین رفتن فضای ایدئولوژیک، بی‌اعتبار شدن ایدئولوژی در سطح جهان و طرح اندیشه پایان ایدئولوژی‌ها، رواج اندیشه‌های مبتنی بر پست‌مدرنیسم در عرصه فرهنگ و سیاست، تشدید فرایند جهانی شدن یا جهانی‌سازی از طریق رسانه‌های جمعی و اینترنت و گسترش نظام لیبرال دموکراسی به عنوان مدل بی‌حریف و جایگزین و

با گسترش امت‌آگاهی کاهش یافته و به تجربیات اسلامی در سایر جغرافیاها اهمیت داده شد. ثانیاً، اندیشه احترام به دولت و مشروع دانستن آن در هر صورت، که برخاسته از اندیشه و تجربه دولت لائیکال و پاتریمونیکال سنی-عثمانی است، با مفهوم‌سازی دولت سکولار-طاغوتی آسیب دیده و مخدوش شده است.

+

جهانی‌شدن و موج سوم اسلام‌گرایی

با پایان جنگ سرد، با پیروزی سرمایه‌داری در دهه ۱۹۹۰، گفتمان جهانی شدن و لیبرالیسم که به پارادایم غالب در سراسر جهان تبدیل شد اسلام‌گرایی ترکیه را نیز به شدت تحت تأثیر قرار داد. در این دوره زمانی که از سال ۱۹۹۱ آغاز شد و تا به امروز ادامه دارد، اسلام‌گرایی ترک دو نقشه راه عملی و سیاسی متفاوت برخاسته از برداشت و تجربه خود از پارادایم غالب سرمایه‌داری لیبرال جهانی را دنبال کرده است. نقشه راه اول، که دارای ویژگی واکنشی است، با جهانی شدن و نتولیرالیسم سازگار است و بازه زمانی ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۶ را در برمی‌گیرد. دومین نقشه

فقط از طریق انقلاب محقق می‌شود. اسلام‌گرایان نیز تحت تأثیر این فضای ایدئولوژیک و سیاسی قرار گرفتند و اندیشه‌های انقلابی در میان آنان رواج یافت. الگوی «دولت فرهمند» نجیب فاضل^۳، «دولت سوسیالیست اسلامی» نورالدین توپچو و اندیشه دولت مقتدر و توسعه یافته اربکان از یک سوز سنت دولت قوی در حافظه اجتماعی و سیاسی تغذیه می‌شدند و از سوی دیگر تحت تأثیر ایده‌های زمانه بوده‌اند که فرض می‌کردند تحول کلان تنها با انقلاب و دگرگونی دولت امکان پذیر است. در چنین دورانی که گرایش‌های سیاسی و ایدئولوژیک گسترده بود، وقوع انقلاب اسلامی ایران و آغاز جهاد افغانستان با ورود به دهه هشتاد جنبه سیاسی اسلام‌گرایی ترک را بیشتر تقویت کرد.

ترجمه آثار متفکران شورآفرینی چون سید قطب و علی شریعتی مطابق با روحیه ایدئولوژیک دوران جنگ سرد، جهاد افغانستان و انقلاب اسلامی ایران از دو جهت بر اسلام‌گرایی ترک تأثیر گذاشت. اولاً، ملی و محلی بودن مشخصه اسلام‌گرایی ترک ناشی از تجربه عثمانی

حزب عدالت و توسعه در اوایل دهه ۲۰۰۰ با دادن سیگنال‌های مثبت به گفتمان مسلط جهانی نتولیرال تأسیس شد. این حزب از اصل دولت حداقلی لیبرالیسم دفاع می‌کرد به نماد گسست از گفتمان اسلام‌گرایی نوع عثمانی-جنبش نگرش ملی، که ایده دولت قدرتمند و حداکثری را در کانون گفتمان خود داشت، تبدیل شد.